

Novice.

Iz pod Ljubelja na Gorenskem. Dragi mi „Vedež!“ najbližnja šola iz pod veličastnega Ljubelja, od koder daleč na okrog mervice nabiram za tvoja radovedna ušesa, je: terziška glavna šola. Ha, Terzić! komu pač ne bi bilo znano to ime, o katerem se je v pretečenih letih bralo in pisarilo do sitedga? Kdo je, ki ne vé, od onih Slovincem nepozabljivih knjižur, ki so od leta 1861. v smešni opravi hodile na beli dan? Kamorkoli prišedši, poprašan si bil gotovo, jeli si bral „Don Kišota della blatna vas“, „Thierfabel“, „Deutschthum in Krain“ in sam večni Bog vedi, kako se že vse nazivajo ti slovstveni fenomeni na slovenski zemlji. In ako si zraven teh navedenih brošuric prebiral tudi druge Slovincem neprijazne, sovražne časnike, steknil si gotovo kakošen „Eingesendet“, kazaje ti, da so tu prebivavci, ki ptuji kulturi žertvujeje in katerim je naš mili domači jezik — nerazumljiv idiom. Vse te brošurice, časopisi in „Eingesendet“ opisovali so ti podljubeljske stanovavce v raznoternih barvah. Neki so terdili, da so to naselniki starega germanskega debbla, drugi so jih „Cimbri“ nazivali, zopet tretji so jezikovali, da so to le nekaki človeški fenomeni novejih časov, ki pa bodo časoma, enako drugim nebnim in naravnim prikazkom popolnoma zginili, ter se potem Bog vé, koliko stoletij ne bodo več prisvetili. To tretje mnenje bi tudi jaz priterdil, pa — temu bodi, kakor drago; a gotovo pa je:

Sve vrémenom svojim hodi,
Umrét mora, što se rodi!

A v tem po vsem Slovenskem, še celó neki v „deutschem Reichu“ dobro zuanem, slovečem kraji je tudi šola, šolska mladina in učitelji, kakor povsod drugod, in gotovo si radoveden ti in „Klatež“, kakošno da je stanje tukajšnje šole. Hočem tedaj vstreči vajini radovednosti že iz tega razloga, da se mi moj prijane „Klatež“ ne pritepe v ta kraj, ker znali bi ga pod veličansko kladvo djati, in za večno bi mu zamerzeli podljubeljski kraji. — Terziška šola, v kateri se je njega dni, kakor pripovedujejo, posterv (Forelle) šolski mladini razlagala tako le: „Forela ima tače, veliče, rudeče piče“, prestrojila se je iz prejšnjih treh razredov leta 1859. v glavno šolo s štirimi razredi. Šola ima gospoda vodjo in pa tri učitelje; od leta 1862. pa tudi še posebnega kateheta, ki pa podučuje v kersanskem nauku samo v tretjem razredu. Že prvi vodja, čast. gosp. Fr. Ks. Vohinec, sedaj župnik kovorske fare, bili so navdušen, versten Slovenec, ter ravnali pri podučevanju šolske mladine enakopravno. Še bolj so se pa vrata slovensčini v šolo odperla pod vodstvom gosp. Ig. Eržena, kateri je strogo zahteval, da se podučuje na podlagi našega milega domačega jezika; in to je bilo v oni viharni dobi, v kateri so se zgorej omenjene „brošure“ in „Eingesendet“ rodili. Marsiktero grenko besedo je bilo treba požreti; a na vse zadnje potihnilo so vendar nasprotniki naši in zamerilo je ono sovražno čertenje tolikanj hudo proteče slovenskemu jeziku. Nobena živa duša se dandanes ne zmeni več za ono nenaravno zahtevanje nemškega jezika, temveč sliši se simtertje po druž-

bah, da se otroci morajo pridno slovensčine, zraven pa tudi nemščine učiti. Tako se tudi ravna; ravno tako, kakor zahteva postava. Veliko zamore se pri šoli, ako se ravna postavno in, ako nam je šola gorko pri serci. To so pokazali sedanji vodja gosp. J. Juvan, kterim je šola sveta in najimenitniša skerba za duhovnimi opravili. Nastopivši ta težavni posej, našli so veliko šolskih zadev v prav žalostnem stanju, za ktere so prejšnji vodji le kaj malega storili, ter jo pustili svojemu nasledniku s serčno željo, naj je on na boljše stanje pripravi, ako mu je drago. — To se je tudi zgodilo. Kar se ni dalo po mirni prijazni poti preurediti, prestrojilo se je po postavi, in tako so pokazali ta gosp. vodja z gospodom župnikom Vekoslavom Koširjem v pravi prijateljski zvezi in ljubezni do šolske mladine, da postave ne smejo biti mrtve na popirji, ampak morajo prihiteti vsem potrebam krepko na pomoč. Tako je tudi moralo biti. Znano pa je, da, kdor svoje dolžnosti tankoma in vestno spolnuje, omerzne se temu in unemu; ali to omenjenega gosp. vodja nič ne briga, kajti njih geslo je: „Dokler sem pri šoli, ravnal bodem vselej, kakor mi viši ukazi velevaljo, in ne jenjam za las ne!“ — In glej! otroci hodijo večidel prav redno v šolo, kajti starši bojé se postave, ktera zahteva, da otroci pridno vsakdanjo šolo obiskujejo, in od ktere prej še vedeli niso. Učenci pa, kteri po nemarnosti svojih staršev šolo izpustčajo, naznanijo se najpred gosp. župniku. Ta starše ojstro opominjajo in svaré; ako se pa to mora še v drugo in tretje ponavljati, naznanijo gosp. vodja nemarne otroke okrajnemu predstojniku, kteri se pa poprime strogih sredstev. In kaj se zgodi na vse zadnje? Žandarm pripelje otroka v strah vse šolske mladine z natakujenim bajonetom v šolsko sobo. To pa — mislim jaz — že nekaj zdá. Naredila se je tudi v kratkem majhna denarnica za uboge učence, v ktero gosp. vodja skerbno nabirajo novce, da se bolj revnim učencem nakupi potrebno šolsko orodje. *) Gerdo obnašanje, tatvina, nesramnost in druge nečednosti, ki se tako pogostoma nahajajo pri mladini, se po zasluženji strogo kaznujejo. Starši takih popačenih otrok primorani so k gosp. župniku, kteri jih ojstro opominjajo na mladost prav pozorno gledati, sicer se bode ravnalo postavno. Vidiš, dragi moj „Vedež“, tako morali bi vsi vodji in gosp. župniki ravnati, potem bi se še le smelo upati, da bode šola obrodila zaželjeni sad in da bodo ž njim nastali tudi bolji časi. — Učitelji! deržite se tedaj postave! Vse nevgodnosti in pomankljivosti naznanite svojemu vodju ali gosp. župniku, kteri jih, ako se drugače ne more pomagati, predložé okrajnemu predstojniku. Ta mora tudi vestno in na tanko spolnovati svoje dolžnosti in vam v vseh zadregah postavno na pomoč prihiteti.

(Konac sledi.)

Iz pod Grintovca. G. dopisnik v predzadnjem listu „Uč. Tov.“ pravi, da bi rad pozvedil, kako kaj šolstvo pri belih Kranjcih napreduje; žalovaje pa opomni, da o meji horvaški, svojih nepozabljivih krajih in o napredku ljudskih šol ne zvé ničesa. Dragi mi prijatelj! tudi jaz sem se skoro iz središča belih Kranjcev priklatil pod visoki

*) To naj bi se marsikje posnemalo!

Grintovec na Gorensko. Preživel sem v beli Krajni blizo štiri leta, in zdi se mi, da sem se neki dan v zelenem logu sprehajal tudi z g. dopisnikom, prebiraje neke spise nevtrudljivega B. Tomšiča, bivšega učitelja na Vinici. Dasiravno sem že sedaj tretje leto na Gorenskem, se vendar še živo spominjam nekdanjih nepozabljivih mi ur, ki sem jih preživel pri belih Kranjcih. O napredku ondašnjih ljudskih šol vem tudi toliko, da sem si svest, da bode radovedni „Vedež“ zvedši take novice veselja poskakoval. Tudi, kar se je v novejšem času v ondotnem šolskem okraju posebnega zgodilo, mi je iz verjetnih dopisov znano. Naj zvejo torej tudi pod Ljubelj, da med tem, ko Ribnica, Sodrašica, Cirkuica in Postojna tako verlo na šolskem polji napredujejo, tudi v metliškem in črnomaljskem šolskem okraju ne zaostajajo. Ako bi človek, kateri ni nekaj let hodil po teh krajih, prišel sedaj v nekatere fare, bi se mogel čuditi, koliko se je o tem spremenilo.

Tam, kjer je nekdanj resje rastle in groblje stalo, stojé sedaj lepe krasne šolske hiše. Kaj ni to slava belim Kranjcem? V Podzemeljanu, v Adlešicah, v Dragatušu in na Planini so sozidali čisto nove prostorne šolske poslopja. Na Verhu so kupili farmani neko staro, prostorno hišo, v kateri se, če se ne motim, že šesto leto otroci podučujejo; pač žalostno! če je tudi to hišo na belo nedeljo končal siloviti požar. Črnomaljska glavna šola tudi vsako leto bolj spoznava pravi namen šole in stopa po stopinjah, ktere peljejo do prave vsestranske omike. Gospod župnik so lansko leto prostovoljno odločili nekoliko zemlje, kjer sedaj otroke podučujejo v sadjoreji. Letos sem pa po nekem dopisniku zvedil, da neka gospodičina žensko šolsko mladost tudi podučuje v šivanji in pletenji. Zopet en korak naprej! Srečna je ta šola posebno v tej zadevi, da ima zmiraj nevtrudljive, za šolsko blagostanje navdušene vodje. Sevéda, kakošen je vodja, takošni so večidel učitelji, in to je pravo! Želeti bi bilo v Črnomlju le še to, da bi skorej imeli učitelji svoje stanovanja, da bi se ne potikali drugod, bojé se vsakdanje gospodarjeve zamere. — Posebno v lepí raj se je spremenila nekdanja pusta, zapuščena vas Dragatuš. Lepa in posebno znotraj z novimi orglami, z lepim križovim potom, z umetno lično narejenimi spovednicami in z drugimi lepoticami okinčana cerkev, lepa nova šola na desno in lep farovž na levo cerkve so priča, kaj vse za dobro vneti duh more storiti. Okoli cerkve in šole, koder je nekdanj le praprot rastla, kinča sedaj božjo hišo lep velik vert, in tudi šola je tako rekoč v sredi lepega verta. To je veselje! O semiški šoli vem za sedaj le toliko, da sta tamkaj sedaj dva učitelja; kar mi je pa od poprej znano in kar sem sam vidil je, da tamkaj h konecletni preskušnji tudi nedeljski otroci hodijo. — O metliški šoli bi se dalo veliko govoriti, pa moram še „Vedeža“ v tej reči kaj več pobarati; sedaj sem od metliškega „Vedeža“ le toliko zvedil, da imajo tudi v Metliki šolskega pomočnika.*)

V Viniški šoli sem bil tudi večkrat pri spraševanji. Otroci so vselej dobro odgovarjali in sedanjega učitelja so gosp. dekan vselej

*) Ravnokar smo dobili prijazen dopis iz Črnomlja, ki ga bomo drugo pot prinesli.

pohvalili. Učiteljski zbori so bili ob mojem času v semiški dekaniji po dvakrat ali celo trikrat v letu v navadi; jaz mislim, da je sedaj ravno tako. — Naj manj hvale vrednega bi pa mogel povedati, kako posebno tisti učitelji, katerim je plača zgolj v denarjih odločena, v beli Krajni krajcarčke skupaj spravljajo. Res, jako terdo se v tej reči nekterim godi; a povem vam tudi, če človek prav premisli, kako je ta ubogi slovenski narod ponižen, kako je duhovski in deželiski oblasti pokoren, kako spoštuje duhovne in učitelje in kako je radodaren in postrežljiv pri vsaki priložnosti, če le količkaj premore, — se gotovo ložeje poterpi. Kjer so pa učiteljski dohodki v biri, p. v žitu ali vinu odločeni, tam varčne gospodinje lahko shajajo; zakaj beli revni Kranjci učitelju vsega rajše in res ložeje dajejo, kakor denar. — Toliko vem jaz o napredku šolstva pri belih Kranjcih. Če pa kdo o belih Kranjcih kaj obširnejšega hoče povedati, nam bo gotovo ljubo vsem, ki radi slišimo ondašnje novice. Lepše bi bilo, da bi učitelji „Tovarša“ z dopisi podpirali, kakor pa, da ga psujejo in pravijo, da je prazen in Bog vé, kaj še vse!

Iz Ribnice. (Učiteljski zbor.) 1. rožnika smo imeli letos prvi učiteljski zbor. Sošli so se 4. g. g. kateheti in 12 g. g. učiteljev. Odgovarjali smo na prve tri vprašanje, ki jih je preč. knezošk. konzistorij razpisal 24. dec. preteč. l. (Glej let. „Tov.“ l. 2.)

Izdelali smo te vprašanje pismeno nekaj po slovenski, večidel pa po nemški. — Govorili smo precej obširno, ker smo o poli desetih začeli, in še le o poli štirih končali. Pri prvem vprašanju smo naštevati enakosti in različnosti med nemščino in slovensčino pri obdelovanju golega stavka, in prav živo smo se pomenkovali, kako naj učitelj obdeluje materni jezik i. t. d. — Potem so nas naš preč. gospod dekan opomnili na nekatere različnosti pri obeh jezikih, posebno so nam kazali, kako se Slovenec od Nemca v tem loči, da on osebo, ki jo spoštuje, zmiraj v množini v 3. osebi rabi; vendar pa že sim ter tje tudi Slovenec o tem Nemca napčno posnema, ker že skorej v vseh časnikih se piše: „Sv. oče Pij je zmiraj bolj vesel“, namesti: „Sv. oče Pij so“ i. t. d. Milovali so pa naše šole zavoljo tega, ker se v njih mladina samo po slovenski uči, da potem ne more v višjih razredih dostojno napredovati, ker ne umé nemškega, in po višjih šolah pa še vedno gospodari nemški jezik, in da to ne bo popred boljše, dokler tudi v latinskih in realnih šolah ne bo slovenski jezik poglavitni jezik, kar pa bomo morebiti mogli še dolgo dolgo čakati. — O drugi reči se je nekako tako le govorilo: Bog je dal vsakemu človeku misli in želje; vsak človek pa svoje misli rad drugim razodeva, sej pravi pregovor: „Česar je serce polno, iz ust gre“; ker pa otroci svoje misli ne znajo in ne morejo prav verstoma razodeti, jih mora učitelj vaditi govoriti in spisovati, kar mu veva kazavni poduk; on naj namreč učence opominja na reči, ki jih vidijo okoli sebe, da jih razločujejo po lastnostih i. t. d. Pripovedalo se je tudi, kako naj učitelj v malih šolah napreduje s takimi vajami. Tudi pri tej priložnosti so nam naš preč. gospod pervosednik lepo pripovedovali in nam priporočevali, da se mora učitelj za ta nauk vselej, kedar ga hoče prav pospeševati,

skerbno pripravljati. Svetovali so, da naj si vsak učitelj napravi 3 zvezke t. j. za vsak razred posebej, in naj vse vaje, ktere podučuje, naj pred sam vse izdela in spisuje; posebno pa so nam zaterdovali, da naj bi ta nauk, kolikor je mogoče, le bolj djansko podučevali. — O tretjem vprašanji smo se nekako tako le pomenkovali: Gotovo je, da sadjoreja zeló povzdiguje blagostan v deželi, in da je sadje velikrat krepka bramba zoper lakot i. t. d. Tudi se ne more reči, da bi se zavoljo sadjoreje kako drugo delo zanemarjalo. Sadje neizrečeno veliko koristi, ker se vživa sirovo, kuhano in posušeno; še iz gujilega sadja se napravlja kis (jesih), ki veliko zdá pri gospodarstvu; tudi les sadnih dreves koristi na vse strani. Veselo se sliši, kako se sadjoreja širi v naši deželi; vendar pa bi se lahko še veliko več storilo, ker je še veliko praznega prostora, ki je za sadno drevje zeló pripraven. Da se pa ta tako imenitni namen doseže, je treba mladino podučevati v sadjoreji in jo za njo vneti. Ako mladina dorase in skerbí za sadjorejo, daje sosedom lep zgled, in tako se širi ljubezen do sadjoreje po naslednikih, in se vedno bolj vstanovlja. — Nihče pa nima vgodniše priložnosti, da v mlade serca cepi ljubezen do sadjoreje, kakor učitelji, kterim je izročena kmečka mladina. Že pri navadnem šolskem uku lahko učitelj učence vnema za sadjorejo; še večí prid pa bo za šolsko mladino iz tega izviral, ako učitelj o pripravnih letnih časih po dokončanem šolskem uku še nekatere ure djansko podučuje sadjorejo v kakošnem vertu ali prostoru. Ako pa bi bilo nemogoče, da bi učitelj mladino djansko podučeval v sadjoreji, že tudi veliko stori, ako v šoli bere in razlaga dobre vertnarste bukve, kakor so: „Kranjski vertnar“, „Mali sadjorejec“ i. t. d. Za kar si naj pa učitelj naj bolj prizadeva, je to, da naj mladino spodbada, da sadne peške in košice nabira, po drevji gosence trebi in zatira in ne preganja drobnih pličkov, ki pobirajo gosence i. t. d. Po vseh teh potih se bo po poduku in po zgledu sadjoreji močno pomagalo; otroci bodo postali umni in pridni sadjorejci, in vresničil se bo pregovor, ki pravi:

»Na vsaki prostorček zasadi drevó

In pridno ga gleštaj, in splačal se t' bo!«

Vkoreninila se bode sadjoreja povsod, in vidili bomo na vsakem kraji, kjer je zemlja za to in kjer sadje obeta dobiček, bogato sadje, ki bode pričalo, da naši kmetovavci vedno bolj spoznavajo in čislajo sadjorejo in tako koristijo sebi in zaljšajo in boljšajo domovino.

Jože J . . . m.

Iz Ljubljane. Blagi naš pesnik Umek Okiški je dal v „Cvetji“ lepo zbirko svojih pesem na svetlo, ki so razdeljene v pesmi, gazele in sonete, in pripovedne poezije. Zložil jih je bil že večidel kar učenec ljubljanske gimnazije, nekatere že v 4. in 5. latinskem razredu, ter sim ter tje razglasil, sedaj pa jih je z nekaterimi pomnožil ter skupej dal na svetlobo zlasti slovenski šolski mladini v poduk in posnemo. Veljá jim geslo: »Domovina — Bog«. Česar Slovenija doslej še ni imela, to je podal Umek »Domovini«: »Slovenski dragi svet, o Bog, ohrani«, kjer je umetno zložil dva sonetna venca v enem. Ker je ta zbirka posebno šolski mladosti namenjena, je torej

prav, da je mnogo šolske tvarine v nji. Blagi duh, čiste prilike in podoba, krepka beseda, gladko pesniška oblika — vse to priporoča Umekove pesmi že samo, in le želeli je, da bi slovenska mladost si prizadevala v tem posnemati svojega verlega in umnega rojaka.

— (Riharjevi napevi.) Ker se je poslednji čas že veliko govorilo in pisalo o Riharjevi neumerli slavi, katero mu gotovo vsak pošten domorodec iz serca pripoznava, podamo tukaj slovenskim pevcem in vsem prijatlom domače glasbe kazalo krasnih Riharjevih izdelkov, da bi jih kupovali in razširjali po svetu, zakaj: „delo slavi mojstra“. Riharjevi napevi so: 1) Viže za svete pesmi I. in II. del, v katerih je več napevov za sv. mašo in pesmi o praznikih in drugih prilikah cerkv. leta. — 2) Dve poli napevov k pomnoženim novim bukvicam 4. nat. g. Bl. Potočnikovih pesem. — 3) Himni in antifone za sv. rešuje Telo (2 partituri) za različno petje. Pri vsaki partituri so tudi za vsaki glas posebej pridjani glasovi. — 4) Napevi za sv. pesmi iz „Slave Marije“ (Bl. Potočnikove). — 5) Napevi sv. pesem od matere božje in sv. obhajila (dva zvezka V. in VI.). — 6) Čveteroglasni napevi različnih sv. pesem od sv. obhajila, za sv. večer, Marijhe pesmi za Šmarnice i. t. d. 20 pol, ktere se tudi posebej dobivajo (od 1—20). — 7) „Tantum ergo“ 7 pol. — 8) 2 poli pesem od sv. obhajila in pesem od sv. Alojzija. — 9) Napevi za pesmi od matere božje (zvezek), med katerimi so post.: „Med zvezdami“, „Ko zarja zjutraj se razgrinja“, „Kaj v dar Mariji ljubljeni“ i. t. d. — 10) Sv. maša za vsaki del sv. maše drugi napev, kateri pa se vsaki tudi lahko rabi za „Pred Bogom“; pridjana je tudi pesem pri kropljenji ali „Asperges me“ (v zvezku). — 11) Venec čveteroglasno postavljenih pesem (družinske), v katerem je post.: „Pojo zvonovi“, „Noč na nebu“, „Kje so časi?“ i. t. d. — Vsi ti napevi se vé da so postavljeni prav umetno večidel čveteroglasno za različno petje (za moške in ženske glasove, ali za samo moške, ali samo ženske i. t. d.) — Ljubi orglavci in pevci! preskerbite si vse te krasne napeve, in imeli bote zlate strune, ktere vam bodo neprenehoma donele v naj slajšem soglasji, kakoršnega si ne morete nikjer enako vbirati. Tudi cerkveni predniki ne morejo osnovati boljše pesmarice za božjo službo, kakor če kupijo za cerkev vse Riharjeve napeve in orglavcem in pevcem naročé, da naj se jih učé umetno prepevati. Vsi Riharjevi izdelki se še dobivajo pri sestri rajnega mojstra v ljubljanski duhovnici.

Raspis službe.

V farni šoli v Klani, v okraji voloskem v Istri, je izpraznjena učiteljeva služba s 315 gold. Prošnje za njo se ravna do preč. škofjskega konzistorija v Terstu do 15. julija t. l. Treba je znati slovenski in nemški. Predpravico imajo duhovniki.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.